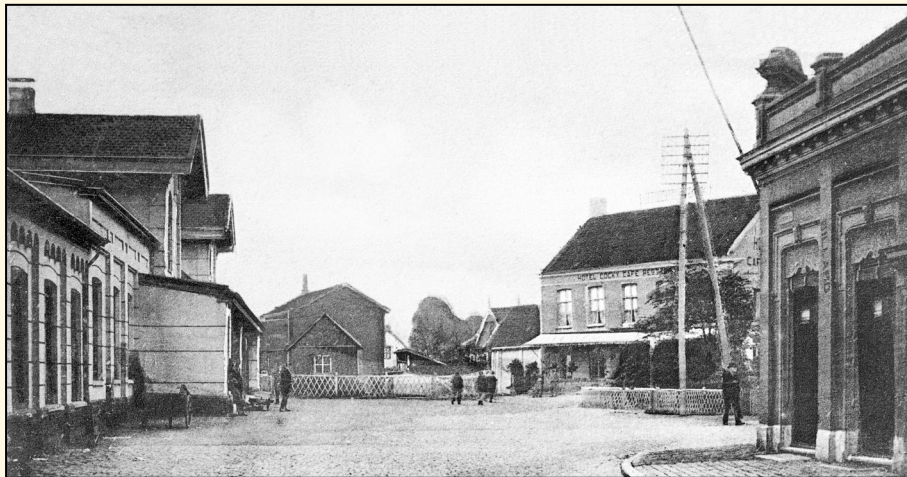

Marius Broos

EEN GEBOUW MET EEN BEWOGEN VERLEDEN

De aankoop van een bouwkaavel

Na het voltooiën van de aanleg van de spoorwegverbinding Antwerpen – Moerdijk, met een zijtak van Roosendaal naar Breda, werden door de Belgische spoorwegmaatschappij de niet meer benodigde gronden verkocht. Zo werd bij openbare verkoop op 5 oktober 1855 de Roosendaalse koopman Casparus Roxinus Fercken voor fl. 250,- eigenaar van het driehoekige stuk grond, gelegen 'te Rosendaal bij het stationsgebouw aan de oostzijde van den ijzeren spoorweg'.² Nog geen half jaar later, op 18 maart 1856, verkocht hij dit perceel voor fl. 375,- aan de Roosendaalse winkelier Antonius Franciscus Snoeckx.³ De bouwkaavel was 1010 m² groot.

Het 'Hôtel des Pays-Bas'

Op het zuidelijke gedeelte van deze kavel, schuin tegenover het nieuwe spoorwegstation, verrees in 1856 een gebouw van twee verdiepingen met een zadeldak onder de naam 'Hôtel des Pays-Bas'. Alleen al de naam laat zien dat Snoeckx hoge verwachtingen van zijn onderneming had. Het logement groeide uit tot een zaak met veel klanten, niet alleen voor handelsreizigers op doorreis, maar ook als pensionadres voor ongehuwd spoorwegpersoneel.⁴ Vanaf het begin van hun bestaan hanteerden spoorwegmaatschappijen namelijk een beleid, waarbij regelmatige overplaatsingen van hun personeel eerder regel dan uitzondering waren. Snoeckx was echter niet de enige die insprong op de nieuwe ontwikkelingen. Na de opening van de lijn Antwerpen – Moerdijk streken in nog geen tien jaar tijd maar liefst zes horecaondernemers neer in de onmiddellijke nabijheid van het spoorwegstation.

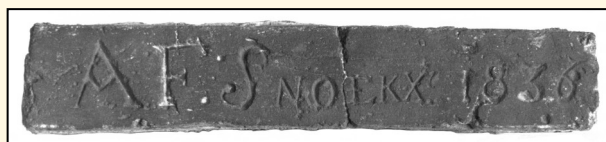
Geld vrijmaken door verkoop

De bouw van het hotel kostte Snoeckx flink wat geld. Daarom had hij in 1856 een bedrag van fl. 6000,- geleend bij de rentenierster Petronella Bogers te Roosendaal.⁵ Toch moeten hem de inkomsten uit de beginjaren van zijn 'logement affaire' zijn tegengevallen. Het vervoer van reizigers per

trein stond immers nog in de kinderschoenen. Gelukkig had zijn vrouw Adriana Johanna Hendrica Verheijen in 1833, uit de erfenis van haar ouders, heel wat onroerend goed op haar naam gekregen, waarop onder andere in 1836 de panden Markt 6 en Markt 8 waren gebouwd.⁶ Om hun lasten te

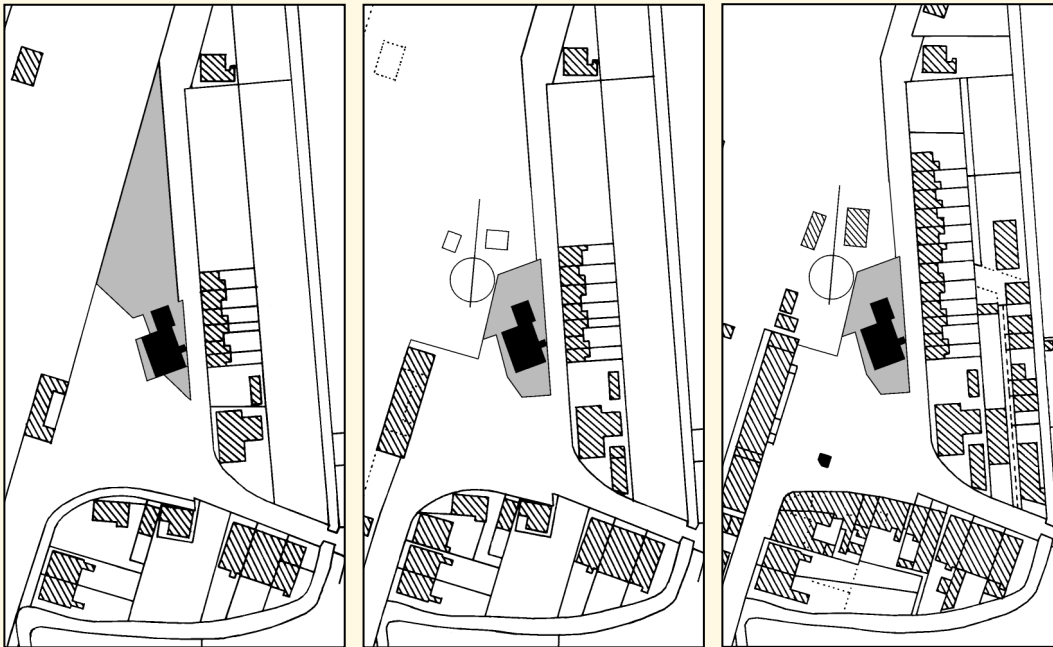
Rond 1900 ziet een Roosendaler, komend vanaf de Markt, links het stationsgebouw van de Staatsspoorwegen, schuin ertegenover het 'Hotel Cock', (voordien 'Hôtel des Pays-Bas') en rechts het 'Zeeuwsch Koffijhuis'. Achter het hek ligt een draaischijf voor locomotieven. Erachter staat het waterreservoir. Ansichtkaart uit circa 1900, collectie Marius Broos.

verlichten, besloten Snoeckx en zijn vrouw het woonhuis met winkel op Markt 6 te verkopen. Het was nog betrekkelijk nieuw, zodat het een goede prijs kon opbrengen. Ter plaatse was een steen ingemetseld met de tekst 'A.F. Snoeckx 1836'.

De steen in het pand Markt 6 van A.F. Snoeckx (1813-1877), later boekhandel M.D. van Leeuwen. Foto: Marius Broos, 7 september 1992.

Op 5 maart 1859 werd het pand Markt 6 voor fl. 3.000,- verkocht aan de Roosendaalse boekverkoopster Matthijs David van Leeuwen.⁷ Tegelijk trad hij voor fl. 3.000,- in de plaats van Snoeckx bij geldgeefster Petronella Bogers. Zo werden haar lasten met de helft verlicht. Overigens had Van Leeuwen zich al op 1 november 1853 vanuit Leiden in Roosendaal gevestigd met een drukkerij, boek- en papierhandel.⁸ Op 1 mei 1859 kon hij zijn intrek nemen aan de Markt.

Tegenover de onteigening van een stuk grond van Snoeckx in 1865 stond de uitbreiding van het stationsterrein met omliggende bebouwing. Van links naar rechts zijn de situaties van 1864, 1868 en 1886 in beeld gezet. Tekeningen: Marius Broos (op basis van kadastrale kaarten), 2020.

De aanleg van Staatsspoorwegen

Bij wet van 18 augustus 1860 viel het besluit een spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen (lijn F) op staatskosten aan te leggen. Het baanvak tussen Roosendaal en Bergen op Zoom werd al op 22 december 1863 feestelijk in gebruik genomen. De 'Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen' (SS) moest echter in 1863 genoegen nemen met 'eener voorloopige stationsinrichting', in afwachting van het besluit tot een flinke uitbreiding van gebouwen en inrichtingen op het emplacement van de Belgische spoorwegmaatschappij of een afzonderlijk station. Het verwerven van de benodigde gronden ging niet zo gemakkelijk. De eigenaren meenden geld te ruiken voor de zo kort bij het centrum van de stad en bij het station gelegen gronden en eisten daarom overdreven prijzen. Toch kon de Staat onmogelijk het risico lopen om de exploitatiemaatschappij jarenlang op te zadelen met een beperkte accommodatie in Roosendaal.

Een stukje grond kwijt

Voor de aankoop van de gronden lieten zes eigenaren rond het station het aankomen op een onteigening. Ook logementhouder Snoeckx ging niet akkoord met de geboden prijs voor het noordelijk gedeelte van zijn perceel. Bij tussenvonnis van 9 februari 1866 liet de rechtbank een taxatie uitvoeren. Het te onteigenen deel van 660 m² werd geschat op fl. 1.250,--, terwijl het restant met fl. 300,-- in waarde zou verminderen. De Staat had als eiser al fl. 1.200,-- geboden, terwijl Snoeckx maar liefst fl. 3.300,-- wilde incasseren. De prijzen liepen in 1866 uiteen van fl. 50,-- per 100 m² voor goed bereikbare landbouwgrond tot fl. 700,-- voor een zeer gunstig gelegen bouwkaavel. Het perceel van Snoeckx had echter een zeer spits toelopende

driehoekige vorm en grensde enerzijds aan het spoorwegemplacement en anderzijds aan de nog lang niet volgebouwde Oude Vughtstraat. Wegens de ligging nabij het spoorwegstation waardeerden de taxateurs de grond als bouwkaavel op fl. 190,-- per 100 m² of in totaal fl. 1.250,-- en dat vonden de deskundigen 'derhalve alleszins billijk'. Snoeckx klaagde echter, dat het gemis van het bewuste stuk grond hem als logementhouder en koffiehuis-exploitant schade zou berokkenen. Op dat perceel moest hij namelijk zijn vee laten grazen. De rechtbank vond dit alles flink overdreven, omdat volgens haar 'een stuk weiland van zes à zeven roeden groot met geene mogelijkheid op den duur zelfs aan een enkel paard of rund voedsel kan verschaffen'. Ook het bezwaar van Snoeckx, dat na onteigening daar een draaischijf voor de locomotieven zou komen, waardoor geluidshinder zou ontstaan, werd niet ontvankelijk verklaard. Maar omdat er geen tuin of weiland bij het huis overbleef, leek een schadeloosstelling van fl. 300,-- voor de waardevermindering van het logement alleszins redelijk. De rechtbank vonniste op 4 mei 1866 conform het advies van de deskundigen. Snoeckx kreeg fl. 1.555,31 als schadeloosstelling (met rente) uitbetaald. De Staat als eisende partij werd veroordeeld in de kosten van het geding, die voor de gedaagde op fl. 233,18 werden geraamd.⁹

Een compleet spoorwegknooppunt

Op 12 juli 1866 was de aanbesteding van de te maken uitbreidingen aan het stationscomplex. Al op 1 april 1867 werd 'de Station der Staatsspoorwegen te Roosendaal gesupprimeerd en de dienst daarvan overgebracht naar de Station der Maatschappij van den Grooten Belgischen Centraal-Spoorweg aldaar'.

Op 1 maart 1868 was de officiële oplevering van de nieuwe stationsinrichtingen. Op de vroegere grond van Snoeckx stond toen al een waterreservoirgebouw, een kolenpark en een draaischiff.¹⁰

De toename van het reizigersvervoer had ongetwijfeld een positieve invloed op de gang van zaken bij het 'Hôtel des Pays-Bas'. De zondagse uitstapjes van de gegoede burgerij naar Antwerpen, Breda of Rotterdam hadden 'eene bijzondere drukte en een groot vertier in de koffijhuizen, aan het spoorwegstation gelegen, ten gevolge'.

DE NOTARISSEN
Wenning en Van Mens
te Rosendaal,

zullen ten verzoeken van Mej. de Wed^e en Erven van den heer A. F. SNOECKX, publiek **finaal**

VERKOOPEN:

Het Logement,
tevens
RESTAURATIE,
genaamd:

HOTEL DES PAYS-BAS,

staande te Rosendaal over het Spoorwegstation, met STALLING, REMISE, TUIN en open ERF; kadaster sectie A. n°. 1091, groot 4 A. 10 C.

Ingezet en gebleven . f **13100.**—

En de HUIZING en ERF,

staande en gelegen te Rosendaal, thans bewoond door den heer Metz; kadaster sectie L. n°. 64, groot 58 Centiaren.

Gebracht op . . . . . f **3900.**—

Finale verkoop, DINSDAG 21 Augustus 1877, 's av. zeven uur, in het te verkoopen lokaal. (1^e koop). (2070)

Advertentie in 'De Grondwet' van 12 augustus 1877, waarbij de (derde) zitdag van 21 augustus 1877 wordt aangekondigd. Het bod van fl. 13.100,-- stond op naam van A.J. Verreijdt. Het bod van fl. 3.900,-- voor Markt 8 was op de tweede zitdag gedaan door schilder Petrus Luijsterburg. Hij kreeg dit pand voor fl. 4.060,-- in handen.

Van vader op dochter

Na het overlijden van Snoeckx op 7 februari 1877 liet zijn weduwe met zes kinderen het logement met stalling, remise, tuin en erf onder de hamer brengen. Het onroerend goed werd op 24 juli 1877 door Arnoldus Johannes Verreijdt, koffiehuishouder te Dordrecht, ingezet op fl. 13.100,--.¹¹ Twee weken later lieten de erfgenamen de toewijzing wegens een voor hen te geringe opbrengst niet doorgaan.

Op 21 augustus 1877 kreeg burgemeester L.J. Schoonheijt als stroman voor zijn schoondochter Athanasia Maria Constantia Schoonheijt-Snoeckx het 'Hôtel des Pays-Bas' voor fl. 13.210,-- toegevoegd, terwijl fl. 140,-- moest worden neergeteld voor het overnemen van de buffettoonbank, de vaste kast op de overloop en de gasornamenten.¹² Zij was op 13 september 1873 gehuwd met Norbertus Alexander Schoonheijt en die had al verschillende jaren in het bedrijf meegewerkt.

De verkoop

VAN

INBOEDEL EN HUISRAAD,

te houden door de Notarissen **WENNING** en **VAN MENS**, ten verzoeken der Erven SNOECKX, *Hotel des Pays-Bas te Rosendaal*, is

UITGESTELD

tot

Woensdag 19 Sept. 1877.

Advertentie in 'De Grondwet' van 9 september 1877. De familie Schoonheijt-Snoeckx kon een deel van de inventaris nog goed gebruiken.

Voor de overname van het bedrijf moest A.M.C. Schoonheijt-Snoeckx zich diep in de schulden steken om het erfdeel aan haar moeder en de andere kinderen te kunnen uitbetalen. Uiteenlopend van fl. 250,-- tot fl. 8.500,-- leende zij in september 1877 bij vijf geldschieters in totaal fl. 16.150,--. Een bedrag van fl. 6.000,-- werd geleend van de in de Oude Vughtstraat wonende winkelierster Anna Maria Boghout, weduwe van Adriaan Bogers.¹³ Na haar overlijden in 1886 trad de Roosendaalse wethouder Arnoldus Henricus Bogers, als één van de kinderen, op als geldschieter.¹⁴

Hôtel des Pays-Bas. Rosendaal,

Aanstaanden **Donderdag 4 Januari 1883**, zal de heer **PHILIPPE, Koning der goochelaars**, in het koffiehuis van den heer N. SCHOONHEYT-SNOECKX aan het Station alhier, **eene brillante Voorstelling geven.**

Aanvang des avonds 8 uur.
Vrij Entrée.

Advertentie in 'De Grondwet' van 4 januari 1883.

De uitbreiding van het station

Omdat na 1880 de inrichtingen op het Roosendaalse station in slechte toestand verkeerden en volledig tekort schoten voor het stipt afhandelen van aankomende en vertrekkende treinen, kwam er in de jaren 1886-1888 een uitbreiding van gebouwen, sporen en wissels. Het steeds toenemende reizigersvervoer zal de horecabedrijven aan het Stationsplein geen windeieren hebben gelegd.

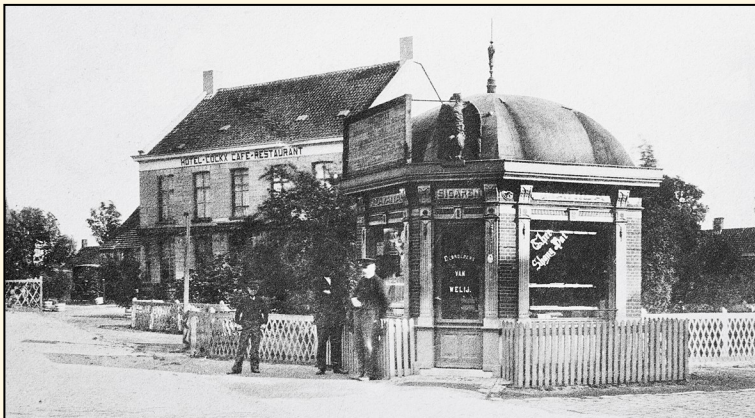
Wordt gevraagd
om **dadelijk** in dienst te treden,
een flinke Meid,
goed kundende koken, tegen **hoog loon.**
Adres den heer N. SCHOONHEYT—
SNOECKX, Station te *Rosendaal*. (2399)

Advertentie in 'De Grondwet' van 7 december 1884.

Ter verfraaiing van de stationsomgeving werd in het voorjaar van 1889 de ruimte ten zuiden van het 'Hôtel des Pays-Bas' opgesierd met een tuin. De plaatselijke krant prees het initiatief als volgt: 'Het gemeentebestuur voor de uitvoering onzer dank; de ontwerpers van het plan voor het smaakvolle werk en de nette uitvoering van het geheel, onze hulde. Nu nog electrisch licht daarin geplaatst, dan zal het lieve plekje voor vreemdeling en inwoner des te aantrekkelijker worden.'¹⁵

Een openbare verkoop

Ondanks de goede vooruitzichten werden de zaken na het overlijden van N.A. Schoonheijt in 1890 op de een of andere manier verkeerd aangepakt.¹⁶ Of was het misschien de moordende concurrentie, die het horecabedrijf de das omdeed? Bij deurwaardersexploït van 2 juli 1898 werd door Arnoldus Bogers de uitstaande hypothecaire vordering opgeëist, wegens 'een geconstateerd geval van wanbetaling, zoowel van twee jaren als het loopende jaar interest'. Er viel toen niet meer te ontkomen aan de openbare verkoop van het 'Hôtel des Pays-Bas', logement en café-restaurant met vergunning, gelegen vlakbij en tegenover den uitgang van het spoorwegstation.

Het 'Hotel Cockx' (voordien 'Hôtel des Pays-Bas') en de sigarenkiosk van de gebroeders Van Wely, gebouwd in 1885. Op het bord in de dakgoot van de kiosk staat: 'J. Jongenelen, Kerkschilder Rosendaal N.B. Magazijn van Kerkornamenten'. Ansichtkaart uit circa 1905, collectie Marius Broos.

Advertentie in 'De Grondwet' van 24 juli 1898. De verkoop bij executie van het 'Hôtel des Pays-Bas' betekende het einde van het in Rosendaal goed bekend staande horecabedrijf van de weduwe Schoonheijt-Snoeckx. Jacobus Antonius Cockx kreeg het gebouw in handen voor een schappelijke prijs, maar had er nog geen negen jaar plezier van door de verplaatsing van het spoorwegstation in november 1907.

Openbare Verkoop VAN HET Hotel des Pays-Bas

TE
ROSENDAAL, Noordbrabant.

De Notaris **E. A. C. VOETEN**, te *Ossendrecht*, zal, van Mejuffrouw de weduwe en de erven N. A. SCHOONHEYT-SNOECKX, publiek Verkoopen:

Het van OUDS BEKENDE en WEL BEKLANTE

 Hotel des Pays-Bas,

Logement en Café-Restaurant met Vergunning; voorts STALLING, REMISE, TUIN en ERF, alles gelegen aan elkander, vlak bij — en tegenover den uitweg van — het SPOORWEGSTATION te ROSENDAAL voormeld, kadastraal ingedeeld in sectie A dezer gemeente onder n° 1091, als huis en erf, ter grootte van 410 aren.

Te aanvaarden 1° October 1898.

1° VEILING, tot inzet, **Vrijdag, 29 Juli** 1898;

2° VEILING, tot finale toewijzing, **Vrijdag, 12 Augustus** 1898;

Telkens des avonds **6 uur**, (*Amsterdamsche tijd*), in het voormelde **HOTEL DES PAYS-BAS**.

Het **Strijkgeld**, ad 1 pct., wordt ter eerste veiling **kontant uitbetaald**.

Inlichtingen te bekomen bij den voormelden **Notaris** en bij den heer **G. W. PEETERS** te *Rosendaal*, Markt.

Op 29 juli 1898 werd de zaak door de ook al in 1877 biedende A.J. Verreijdt uit Dordrecht op fl. 10.150,— ingezet. Toch greep hij er weer naast, want koopman (veehandelaar) en herbergier Jacobus Antonius Cockx uit Rosendaal ging op 12 augustus 1898 met fl. 12.850,— ruimschoots boven het bedrag van de inzet.¹⁷ De weduwe Schoonheijt-Snoeckx vertrok op 28 september 1898 met haar vier nog thuiswonende kinderen naar Dordrecht. De nieuwe eigenaar kon het hotel aanvaarden per 1 oktober 1898.

Het 'Hotel Cockx'

De kersverse eigenaar liet het gebouw inwendig grondig moderniseren en uitbreiden met een nieuwe stalling voor paarden en rytuigen.¹⁸ Op zaterdag 24 december 1898 werd het als 'Hotel Cockx' voor het publiek opengesteld. De plaatselijke krant was twee dagen eerder al vol lof geweest over het etablissement. 'Geheel naar de eischen des tijds ingericht, ziet er alles frisch en keurig uit. De koffiehuiszaal met het prachtige buffet en nieuwe biljart, doet

**HEDEN
OPENING**

VAN HET
Hôtel COCKX

Café — Restaurant.

Geheel nieuw, volgens de laatste eischen des tijds ingericht en van alle gemakken voorzien.

Voor heeren Handelsreizigers zeer gunstig gelegen **tegenover 't Station.**

Aanbevelend,
J. A. COCKX.

Roosendaal, 24 Dec. 1893.

Advertentie in 'De Grondwet' van 25 december 1898. Op Eerste Kerstdag van 1898 bracht Cockx zijn pas geopende zaak nog eens extra onder de aandacht van het publiek.

voor de beste zalen niet onder. Boven zijn een tiental slaapkamers, allen voorzien van elektrische schellen, beneden ruime keuken, eetzaal, enz. In één woord, men zou er het Hôtel des Pays-Bas niet meer uit kennen. Veel drukte zij de familie Cockx toegewenscht.¹⁹

Fluitende locomotieven en paarden

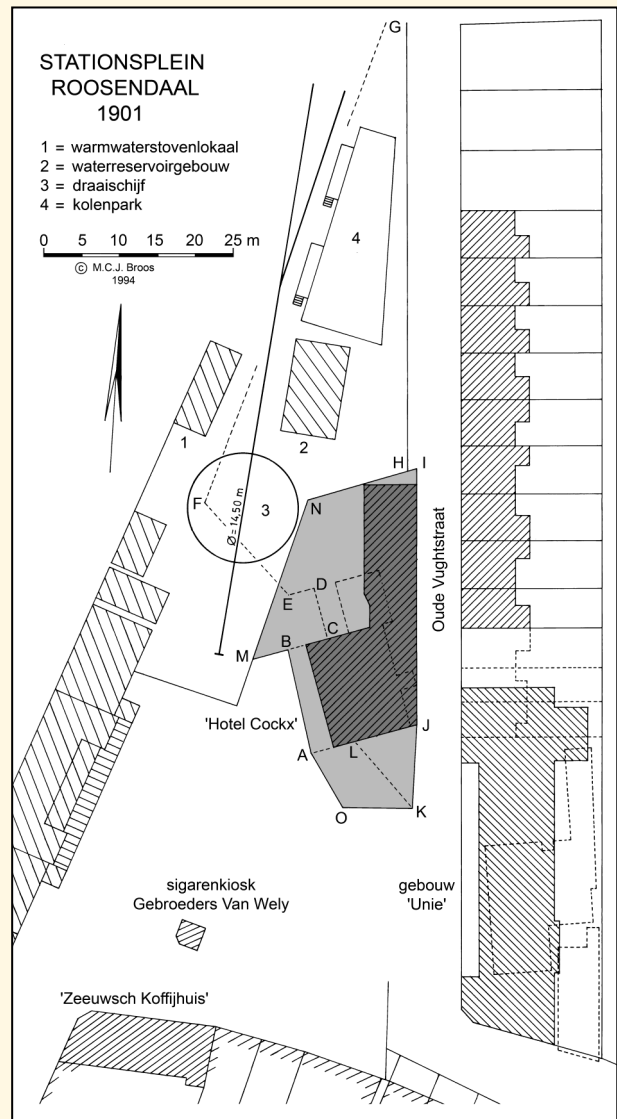
Ofschoon Snoeckx al in 1866 bij de onteigening van een deel van zijn grond bezwaar had gemaakt tegen de te verwachten geluidshinder van een draaischijf met daarop stoomlocomotieven, was er pas in 1903 een ongeval.²⁰ 'Heden morgen elf uur stond de brik, met 2 paarden bespannen, van Mr. Hartogh te Bergen-op-Zoom voor het hotel Cockx, toen opeens beide dieren verschrokken door het fluiten van eene locomotief op de draaischijf en op hol sloegen. De knecht had nog juist den tijd op zijde te springen. Door hun woeste vaart kwam het rijtuig aan de brouwerij van den heer De Bruyn om te kantelen in die buiteling ook een der paarden medeslepende, terwijl het andere paard daardoor tot stilstand werd gebracht. Het gevallen paard heeft slechts eenige lichte schampwonden gekregen, doch het rijtuig is erg gehavend, terwijl mede de as gebroken is.'²¹

De overdracht aan de kinderen

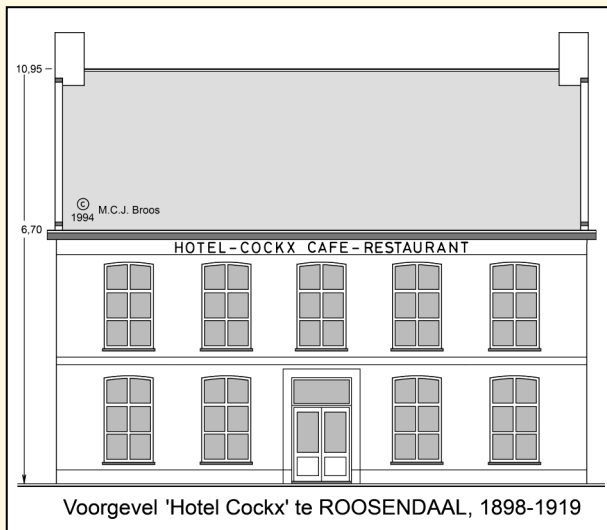
Vader en moeder Jacobus Cockx en Anna Vissers droegen op 5 februari 1904 het bedrijf over aan hun zeven kinderen.²² Sinds de uitbreiding en verbouwing in 1898 was het pand flink in waarde gestegen. De koopsom werd vastgesteld op fl. 20.000,-- en de kinderen moesten dit bedrag tegen een jaarlijkse rente van vijf procent aan hun ouders schuldig blijven. De koopsom zou pas opeisbaar en aflosbaar zijn bij het overlijden van de langstlevende onder de beide ouders.²³

Op 24 februari 1904 werd door de zeven kinderen een vennootschap onder firma opgericht.²⁴ Als

doel werd genoemd 'het voor gemeenschappelijke rekening exploiteren van een hotel met daaraan verbonden koffiehuis en stalling'. De vijf zoons waren evenals hun vader werkzaam in de veehandel en beschouwden het horecabedrijf aan het Stationsplein als neveninkomsten. De stalling werd waarschijnlijk ook gebruikt voor het tijdelijk onderbrengen van vee. Overigens bezat de familie Cockx veel meer onroerend goed in Roosendaal, Rucphen, Zundert en Wouwe.

Plattegrond van het Stationsplein te Roosendaal, 1901. Vóór 1866 bezat A.F. Snoeckx het veelhoekige perceel ABCDEFGHIJLKA. In 1866 werd dat verminderd tot de veelhoek ABMN-HIJKOA. Een spits toelopen gedeelte was onteigend voor de 'Staatsspoorwegen'. Ruim veertig jaar lang had het horecabedrijf een veel kleinere omtrek (aangegeven in een streepjeslijn). Na de overname van het horecabedrijf door J.A. Cockx in 1898 werd het gebouw flink uitgebreid en gemoderniseerd. Tekening: Marius Broos (op basis van kadastrale metingen), 2020.

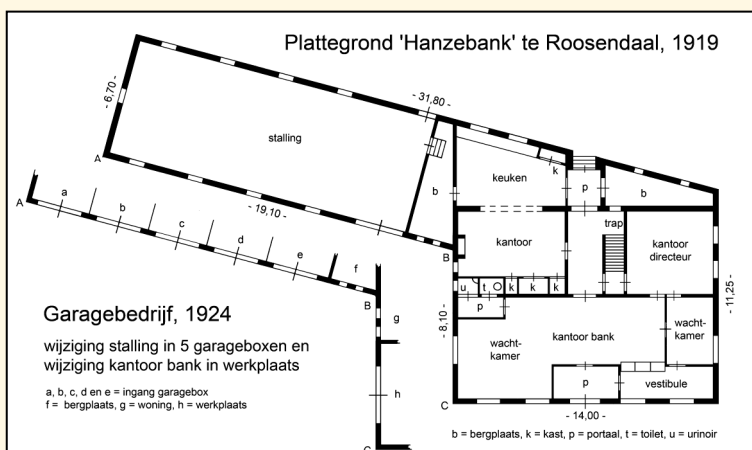

Voorgevel van het 'Hotel Cockx' (1898-1919). Tekening: Marius Broos (op basis van Ansichtskarten).

De verdeling van de taken

Uitsluitend Cornelis Cockx was als oudste zoon bevoegd om voor de vennootschap verbintenissen aan te gaan. Zijn zwager, Stanislaus Joseph Ongenaert, eigenaar van een kledingzaak op de hoek van de Stationsstraat en de Markt en gehuwd met Jeanne Catharina Cockx, deed de financiële administratie. Charles Martinus Cockx en zijn zus Dymphena waren belast met de exploitatie van het hotel en het café. Zij brachten bovendien hun 'arbeid en vlijt' in de vennootschap en genoten dan ook een extra deel van de winst.²⁵

Maar na de verplaatsing van het spoorwegstation in november 1907 ging het met het horecabedrijf aan het Oranjeplein vrij snel bergafwaarts.²⁶ In 1912 werd het hotel verhuurd aan Cornelis Johannes Akkermans, maar na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog viel aan sluiting van het bedrijf niet meer te ontkomen.²⁷

Plattegrond van het gebouw van de 'Hanzebank' te Roosendaal (1919-1923). Tekening: Marius Broos (op basis van bouwtekening in Archief Gemeentebestuur Roosendaal), 2020.

De 'Hanzebank'

In 1919 werd het gebouw verhuurd aan de kredietvereniging 'De Hanzebank' voor het opzetten van een bijkantoor te Roosendaal. Een interne verbouwing moest het pand geschikt maken als kantoor.²⁸ Daarbij bleef de stalling voor rijtuigen en paarden ongewijzigd. De bovenverdieping werd ingericht tot het woonhuis van directeur H.F.C.M. van der Heijden van het bijkantoor Roosendaal.²⁹

De 'Hanzebank', in 1907 opgericht en op rooms-katholieke grondslag gebaseerd, had haar hoofvestiging in 's-Hertogenbosch. Het bedrijf groeide in snel tempo uit tot de grootste middenstandsbank in Nederland. In 1918 waren er meer dan honderd vestigingen in Noord-Brabant, Limburg en Zeeuws-Vlaanderen. Zo voorspoedig als de bank zich ontwikkelde, zo snel en onbarmhartig ging deze in 1923 failliet.

Alle fouten die een bestuur van een bank maar kon maken, overkwam de 'Hanzebank'. Kredieten waren te gemakkelijk verleend, te weinig gecontroleerd of te omvangrijk. Verder was er te weinig liquiditeit. Niet geslaagde emissies, te grote dividend- en tantième-uitkeringen, speculatie door personeelsleden en bevoordeling van vriendschappelijke relaties deden de rest.

Het slot van het liedje was, dat de crediteuren in 1923 slechts 45 procent van hun vorderingen terug kregen. De rooms-katholieke geestelijkheid had de bank geforceerd gesteund, waardoor het debacle extra groot werd. De bank had soms meer op de geloofsrichting van haar klanten gelet, dan op hun solvabiliteit.³⁰

Het garagebedrijf Boereboom

In 1924 verhuurde de familie Cockx het gebouw aan een garagebedrijf. De voormalige stalling werd geschikt gemaakt voor vijf auto's. Het kantoor werd omgetoverd tot werkplaats, met uitzondering van het achterste gedeelte. De bovenverdieping bleef als woning voor de bedrijfsleider in gebruik. Op eigen terrein ten westen van de garageplekken werd een benzinetank met een inhoud van 6.000 liter ingegraven. Aan de Stationsstraat kwam een benzinepomp, waarvoor de *Maatschappij tot Detailverkoop 'De Automaat'* op 29 oktober 1924 een hinderwetvergunning kreeg.³¹

Het duurde echter niet lang. De ene bedrijfsleider was nog niet verdwenen, of de volgende diende zich al weer aan. Zij kwamen soms van verre, zoals W.I. Boereboom uit Utrecht, die actief was van juni 1930 tot november 1931. Hij werd opgevolgd door G.J. Lammers uit Lonneker, die het in augustus 1932 voor gezien hield. Daarna kwam het pand enkele jaren leeg te staan.

Joodse vluchtelingen

Max Rosenblatt vestigde zich op 13 mei 1933 vanuit Amsterdam in Roosendaal. Ruim een maand eerder was hij vanuit Berlijn naar Amsterdam gevlucht. Rosenblatt behoorde tot één van de eerste joden, die Duitsland de rug toekeerden na het aan het bewind komen van de nationaalsocialisten. Zijn vrouw Rosa Weiss en twee kinderen (Wolfgang en Oskar) kwamen pas op 6 april 1934 rechtstreeks vanuit Berlijn naar Roosendaal.³²

De familie Cockx verhuurde haar pand aan het Oranjeplein 5 aan Max Rosenblatt, die zijn kost in Nederland ging verdienen met een breigoederenfabriek onder de naam 'Barola'.³³ Het hoofdgebouw diende als kantoor en woonhuis voor Rosenblatt en zijn gezin. De fabriek werd gevestigd in het bijgebouw.

De breigoederenfabriek 'Barola'

Op 20 november 1935 kreeg de *Hollandse Breigoederenfabriek 'Barola'* een hinderwetvergunning voor het gebruik van elektromotoren tot een gezamenlijke capaciteit van 7 pk voor een op te richten breifabriek voor bovenkleding in het bijgebouw.³⁴ De zaken gingen tot het begin van de Tweede Wereldoorlog zeker niet slecht. Al vóór 1940 verhuisde Rosenblatt naar het pand Boulevard 156, terwijl bedrijfsleider Jordens zijn intrek nam in de bovenwoning bij de fabriek.³⁵

Rosenblatt kon het bedrijf draaiende houden tot in 1942. De zoons Wolfgang en Oskar ontsnapten al in 1941 via de 'Van Niftrikroute' naar Zwitserland. Hun ouders volgden met de kleine Julius in 1942 naar Frankrijk. Zo ontkwamen zij aan de 'holocaust'. In dat jaar begon de bezettende macht haar rooftocht op joodse eigendommen. Alle nog bestaande bedrijven kregen een Duitse 'Verwalter' toegewezen, die dan geleidelijk het bedrijf ontmantelde en in Duitse handen liet overgaan.³⁶

Tenslotte keerde Max Rosenblatt met vrouw en kinderen in juni 1945 terug in Roosendaal, om vervolgens al snel naar Amsterdam te vertrekken.

Het bombardement

Waarschijnlijk diende het gebouw in de resterende oorlogsjaren uitsluitend als woonhuis, voordat het op 31 mei 1944 bij het fatale bombardement op Roosendaal totaal werd verwoest. Het pand stond tot het laatst toe op naam van de familie Cockx. Pas in 1951 werd het braakliggende terrein door de gemeente aangekocht.

Na de afbraak van het oude stationscomplex kwam het 'Hotel Cockx' geheel vrij te staan op het Oranjeplein. Links op de prentbriefkaart ziet men het seinhuis A, dat in oktober 1944 werd opgeblazen en vervangen door een naoorlogse constructie. Het 'Hotel Cockx' verloor in 1919 zijn bestemming als hotel, café en restaurant. Ansichtkaart uit circa 1910, collectie Marius Broos.

Slechts enkele jaren was het voormalige hotel, café en restaurant in gebruik als 'Hanzebank'. De seinbrug hield het uit tot 1957. Links rijst de schoorsteen van zuivelfabriek 'Het Anker' omhoog. Ansichtkaart uit circa 1920, collectie Marius Broos.

Noten

¹ Deze bijdrage is een bewerking van het artikel 'Geschiedenis van het Hotel des Pays-Bas, later achtereenvolgens Hotel Cockx, Hanzebank, garagebedrijf en breigoederenfabriek aan het Stationsplein te Roosendaal, 1856-1944', verschenen in het tijdschrift van de 'Heemkundekring Roosendaal en Nispen', december 1994, nummer 25.

² Akte van 5 oktober 1855 voor notaris D.P. Beausar te Oudenbosch, Archief Hulpkaarten en Registers Kadaster Breda (AHRKB), 246/94. Casparus Roxinus Fercken werd geboren op 26 maart 1818 te Roosendaal en stierf op 14 september 1879 te Roosendaal.

Enkele jaren na het faillissement van de 'Hanzebank' kwam het gebouw in gebruik bij een garagebedrijf. Vanuit de Vughtstraat was daar overigens niet zoveel van te zien. Foto uit tijdschrift 'Ons Zuiden' van 8 juli 1931, collectie Marius Broos.

³. Onderhandse akte van 18 maart 1856, AHRKB, 251/2.

⁴. Het 'Hôtel des Pays-Bas' had eerst het adres Oude Vughtstraat Wijk A 62 en vervolgens in 1870: Oude Vughtstraat Wijk A 171, in 1880: Oude Vughtstraat Wijk A 213, in 1890: Oude Vughtstraat Wijk A 246, in 1900: Oude Vughtstraat Wijk A 159 en in 1910: Oranjeplein 5.

⁵. Akte van schuldbekentenis van 27 mei 1856 voor notaris Petrus van Vught te Roosendaal. De ongehuwde Petronella Bogers woonde met haar zus Anna Maria als rentenierster in de Achterstraat (nu Raadhuisstraat) te Roosendaal. Petronella Bogers was geboren op 14 mei 1807 te Roosendaal en stierf op 13 juni 1886 te Roosendaal.

⁶. Akte van 24 juli 1833 voor notaris Petrus van Vught te Roosendaal.

⁷. Akte van 5 maart 1859 voor notaris Mr. F.J.H. van Gilse te Oud Gastel, AHRKB, 300/21. Matthijs David van Leeuwen stond in Roosendaal ook bekend als Meindert Dirk van Leeuwen. Het pand Markt 6 was bij het Kadaster bekend als L 65, later L 750, groot 110 m².

⁸. Ofschoon het bedrijf in de loop der jaren meerdere malen van eigenaar wisselde, bleef dit bekend staan als 'boekhandel v/h M.D. van Leeuwen'. De drukkerij (voor familiedrukwerk) was in bedrijf tot in 1941. De boek- en papierhandel werd later uitgebreid met kantoormeubilair en -artikelen. Tot eind 1991 bleef de zaak gevestigd op het adres Markt 6. Toen het doek eenmaal was gevallen, maakte het gebouw in 1992 plaats voor nieuwbouw.

⁹. Vonnis van onteigening van 4 mei 1866, Arrondissementsrechtbank Breda, AHRKB, 397/100.

¹⁰. M.C.J. Broos, *Geschiedenis der Spoorwegen in en om Roosendaal, 1850-1880* (Roosendaal 1984).

¹¹. Akten van 24 juli, 7 augustus en 21 augustus 1877 voor notaris H.A.A. Wenning te Roosendaal, AHRKB, 524/123.

¹². Het 'Hôtel des Pays-Bas' stond sinds 1866 kadastraal bekend als A 1091, groot 410 m².

¹³. Akte van hypotheek van 6 september 1877 (vernieuwd 29 december 1879) voor notaris H.A.A. Wenning te Roosendaal. Anna Maria Boghout werd geboren op 29 juli 1814 te Roosendaal en stierf op 16 juli 1886 te Roosendaal. Zij was sinds 3 september 1848 weduwe van Adrianus Bogers.

¹⁴. Akte van boedelscheiding van 12 januari 1895 voor notaris H.A.A. Wenning te Roosendaal. A.H. Bogers werd geboren op 27 augustus 1841 te Roosendaal en stierf op zijn verjaardag in 1909 te Roosendaal. Hij was koopman van beroep en trad op als wethouder van 1895 tot aan zijn overlijden in 1909.

¹⁵. 'De Grondwet' van 5 mei 1889.

¹⁶. N.A. Schoonheijt werd geboren op 25 augustus 1847 te Roosendaal en stierf op 2 december 1890 te Roosendaal.

¹⁷. Akte van 29 juli en 12 augustus 1898 voor notaris E.A.C. Voeten te Ossendrecht, AHRKB, 826/125.

¹⁸. Bouwvergunning 1898/870 van 15 oktober 1898, dossier 6412, in: Bestuurlijk en Administratief Archief, gemeente Roosendaal, 1851-1916.

¹⁹. 'De Grondwet' van 22 december 1898.

²⁰. 'De Grondwet' van 9 mei 1903.

²¹. De brouwerij van de 'Weduwe J.F. de Bruijn' werd gedreven door een van haar zoons in het pand Vughtstraat 15, naast het huidige Emile van Loonpark.

²². Jacobus Antonius Cockx, * 20 augustus 1838 te Wuustwezel, koopman en herbergier, gevestigd te Roosendaal op 13 januari 1892 vanuit Zundert, gehuwd met Anna Catharina Vissers, * 20 mei 1834 te Zundert. Kinderen, alle geboren te Zundert:

1. Dymphena, * 09-07-1863;

2. Cornelis, * 22-07-1864;

3. Johanna Catharina, * 24-12-1865;

4. Hendricus, * 24-12-1867;

5. Maria Mathilde * 26-01-1870;

6. Johannes Ludovicus, * 19-06-1872;

7. Franciscus, * 31-10-1873;

8. Jeanette Catharina, * 29-11-1876;

9. Charles Martinus, * 25-03-1878.

Jeanette Catharina overleed al op 9 januari 1894 te Roosendaal.

²³. Akte van 11 februari 1904 voor notaris G.J.M. van der Kun te Roosendaal, AHRKB, 902/92. Het onroerend goed stond sinds 1901 kadastraal bekend als A 1973, groot 645 m².

²⁴. Akte van 24 februari 1904 voor notaris G.J.M. van der Kun te Roosendaal, AHRKB, 904/89. De overdracht geschiedde aan zeven kinderen, want

Jeanette Catharina was al overleden. Maria Mathilde zou op 10 maart 1904 in Maaseik (B) trouwen en vertrok kort daarna naar Luik. Johanna Catharina werd vertegenwoordigd door haar man Stanislaus Joseph Ongenaert. Na de overdracht verhuisden de ouders op 14 maart 1904 naar Zundert.

²⁵ Charles M. Cockx was in de jaren 1908-1914 ook volledig eigenaar van het op de hoek van de Stationsstraat en de Vughtstraat gelegen 'Zeeuwsch Koffiehuys'. Na 1919 wijzigde de structuur van de vennootschap regelmatig door het overlijden van één der kinderen Cockx. Charles M. Cockx stierf op 28 maart 1923 te Vught.

²⁶ Na de bouw van het nieuwe spoorwegstation verhuisde de naam 'Stationsplein' circa 600 meter verderop. Het oude driehoekige plein werd tot kort na 1945 'Oranjeplein' genoemd. Heden ten dage is het een grasveldje met het beeld 'Het gezin' van Sybille Krosch.

²⁷ J.C.J. Akkermans, geboren op 19 december 1865 te Oud Gastel, vestigde zich met zijn vrouw en kinderen op 17 december 1912 vanuit Den Haag in Roosendaal. Op 16 september 1918 hield hij het voor gezien in Roosendaal en ging hij terug naar zijn vroegere woonplaats. Vermoedelijk was hij al een paar jaar eerder met de exploitatie van het horecabedrijf gestopt.

²⁸ Bouwvergunning van 26 mei 1919, 1919/38, dossier 4987, in: Bestuurlijk en Administratief Archief, gemeente Roosendaal, 1917-1935. Uit de tekening blijkt dat er inwendig aan het gebouw niet veel veranderde.

²⁹ Henricus F.C.M. van der Heijden werd geboren op 25 november 1886 te Venraij. Hij vestigde zich op 30 september 1906 vanuit Kerkrade in Roosendaal. Hij huwde op 16 juni 1920 met de Roosendaalse Rosalie A. Lemmens. Zij werd geboren op 6 december 1899 te Roosendaal en stierf op 25 oktober 1922 te Roosendaal. Na het opheffen van het bijkantoor te Roosendaal vertrok de voormalige directeur op 25 maart 1925 naar Eindhoven.

³⁰ Uit: H.W.J. Bosman, *De Nederlandse algemene banken in de eerste helft der 20e eeuw, met name in Noord-Brabant*, in: *Bankieren in Brabant in de loop der eeuwen*, Bijdragen tot de Geschiedenis van het Zuiden van Nederland (Tilburg 1987).

Na het vertrek van het garagebedrijf stond het gebouw enkele jaren leeg, voordat Max Rosenblatt in 1936 het in gebruik nam als breigoederenfabriek. De foto van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) uit 1925 laat zien dat de stalling nog niet in gebruik is als autogarage. Verder heeft het parkje eromheen nauwelijks bomen en struiken.

In de jaren 1854-1907 was dit gebied het 'kloppend hart' van Roosendaal geweest met een spoorwegstation, koffiehuisen en hotels, scholen en verenigingsgebouwen, banken, industrie en nijverheid, scholen en woningen. De Vughtstraat was een echte hoofdstraat, waar ook de burgemeester en andere voorname ingezetenen woonden.

Zie ook: P.J.V. Dekkers, *Opkomst en ondergang van de Hanzebank te 's-Hertogenbosch 1908-1923*, in: Noord-Brabants Historisch Jaarboek, deel 9 (2009), blz. 44-77.

³¹ Aanvraag van 16 september 1924 voor hinderwetvergunning, in: Bestuurlijk en Administratief Archief, gemeente Roosendaal, 1917-1935, inv.nr. 845.

³² Zowel Max Rosenblatt als zijn vrouw waren van Poolse afkomst. Hij was geboren op 21 mei 1883 te Zwiniacza en zij op 4 augustus 1897 te Lipnik. Wolfgang en Oskar kwamen in 1920 en 1922 te Bielitz (Polen) ter wereld en Julius in 1936 te Roosendaal.

Zie ook: John Braat, *De Joodse gemeenschap in Roosendaal voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog* (Roosendaal 2011), blz. 174-186.

³³ Max Rosenblatt, Markus Riesel en Felix Barenholz waren de firmanten van de fabriek. Al in 1934 hadden zij circa 40 mensen in dienst.

³⁴ Aanvraag van 15 juli 1935 voor hinderwetvergunning, in: Bestuurlijk en Administratief Archief gemeente Roosendaal, 1917-1935, inv.nr. 845.

³⁵ Jozef Juliaan Florent Jan Lodewijk Jordens werd geboren in 1888 te Mechelen en was op 29 april 1932 met vrouw en zes kinderen vanuit Boortmeerbeek (B) naar Roosendaal gekomen.

³⁶ John Braat, *De Joodse gemeenschap in Roosendaal voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog* (Roosendaal 2011), blz. 174-186. ◀